

Допринос проучавању хумора

Иван Златковић, *Ка поетици смеха. Хумор у српској усменој прози*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2017, 250 стр.

Друштво за српски језик и књижевност Србије, које је издало више студија из области народне књижевности, објавило је почетком 2017. године нову књигу Ивана Златковића *Ка поетици смеха. Хумор у српској усменој прози*. Аутор насловом сугерише да је реч о сложеном феномену, те његову монографију треба посматрати као допринос истраживању, а не као коначни одговор у проучавању проблематике смеха и комике. Ову студију одликују прецизан методолошки поступак, доследна композиција и систематичан и јасно одређен истраживачки поступак.

Прво поглавље посвећено је дугој историји покушаја дефинисања хумора, при чему је аутор склон теоријама које истичу динамичност и универзалност појма хумор у односу на категорије смеха и комике, док се у другом поглављу тежи постављању темеља у виду теоријских приступа проблему хумора. Аутор се ослања на типологију хумора Владимира Пропа, али је надграђује у складу са захтевима и специфичностима грађе. Централни део студије подељен је на неколико поглавља, од којих је свако посвећено различитим структурно-семантичким аспектима хумора у фолклору. Златковић почиње формалном анализом жанрова, успостављајући дистинкцију између оних у којима је хумор примарна (а то су, осим шаљиве приче, и анегдота, новела, басна, прича о животињама, опсцена прича, виц и шала) и секундарна категорија (као такве жанрове он одређује бајку, легендарну причу, предање, пословицу, питалицу и загонетку). Следи анализа комике у тематско-мотивском фонду усмене прозе, где као најзначајније теме издваја људске особине, религију, породицу, сексуалност и смрт.

У наредном поглављу успоставља се типологија ликова према различитим особинама, функцијама или припадности одређеним групацијама, да би се након тога аутор позабавио лингвостилистичким средствима

којима се остварује комично приповедање (пародија, иронија, гротеска, сатира, апсурд, парадокс итд.). Свако поглавље представља засебну целину у оквиру које аутор на различитим нивоима усмене прозе идентификује појавне облике смеха и комике, али се у коначном исходу стиче утисак да је реч о синтетичкој структуралистичко-типолошкој студији. Аналитичко-синтетички модел води сумирању закључака у последњем поглављу. Користан је Регистар поступака који се налази на крају студије, у виду прилога, јер представља елементарни индекс најчешћих мотива и упућује на изворе у којима се пописани мотиви јављају, те отвара могућности за даља истраживања.

Успостављање различитих типологија хумора представља кохезивно језгро ове студије. Основни, структуралистичко-семантички приступ Златковић употпуњује културолошким, антрополошким, књижевноисторијским и естетичким, прилагођавајући методологију захтевима грађе и теми коју у датом поглављу истражује. Аутор тежи да класификација и систематизација никада не остану на нивоу разврставања, већ да се протумачи смисао сваке појаве – било да за њу постоји социолошко, психолошко, историјско објашњење или да треба трагати за искомским, архетипским и митским коренима. Такође, он не заборавља на вишедимензионалност хумора и у складу с тим приступа предмету проучавања. У фолклорној традицији смех може да служи ругању, огољавању или обесмишљавању друштвених појава и карактерних особина, детронизацији и демистификацији, критиковању моралних девијација, али исто тако може бити црни, апсурдни, доброћудни или једноставно лудистички хумор. Примери на којима аутор анализира ове функције хумора пажљиво су одабрани из обимне фолклорне грађе која обухвата два века сакупљачке традиције, с обзиром на то да поред познатих збирки користи и савремене теренске записе. Мноштво примера пружа увид у богатство националног културног наслеђа, али се локално никада не измешта из глобалног контекста. У том сусрету националног и универзалног отварају се важна питања идентитета, менталитета и односа своје – туђе, којих се аутор такође дотиче.

Богатство мотива представља један од најзначајнијих аспеката ове студије. Златковић не занемарује важан сегмент културне историје човечанства, који се често пренебрегава, а то је хумор скаредног карактера. Аутор бахтиновску, карневалску атмосферу, која се манифестује скатолошким, опсценим и сличним мотивима посматра као саставни део народне културе, дубоко укоренен у обредне и ритуалне праксе, суштински везан за телесно, а самим тим и за виталистичко и животно. Карневал је период уживања у материјалном и свака врста пражњења (смеховног, телесног, еротског) током његовог трајања има катарзички квалитет.

Аутор користи опцену и скаредну грађу равноправно с фондом који се сматра канонским, што доприноси ширини погледа на изучавану појаву.

Студија Ивана Златковића резултат је вишегодишњег истраживања, о чему сведочи и ауторово познавање литературе и грађе. Богата је разноликим примерима (с увидом у новију грађу), чиме потврђује и допуњава постојећа знања. Она је поткрепљена теоријом, методолошки доследна, промишљена и осмишљена, али никада једнострана у тумачењу, јер се ослања на различите приступе. Написана је у духу најзначајнијих студија о српској усменој прози, чиме остварује значајан корак „ка поетици сме-ха“.

МА Марина Младеновић Митровић
Стипендиста Министарства просвете
на Институту за књижевност и уметност
Е-пошта: marinamladenovic@hotmail.com

Примљено: 7. 5. 2017.
Прихваћено: 18. 5. 2017.